

ΜΙΑ ΦΙΛΟΞΕΝΗ ΣΤΕΓΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΟΡΟ

ΝΙΝΑ ΑΛΚΑΛΑΗ

Όταν το 2009 η οικονομική κρίση άρχισε αργά και σταθερά να γίνεται ορατή, κανείς δεν φανταζόταν τη βαθιά και διαβρωτική επίδραση που θα είχε στους πιο σημαντικούς τομείς της ελληνικής κοινωνίας, όπως στην υγεία, την παιδεία και τον πολιτισμό. Οι τέχνες, όπως συμβαίνει συνήθως, ήταν ένα από τα πρώτα θύματα της περικοπής δαπανών. Το 2010, το Εθνικό Κέντρο Θεάτρου και Χορού (Hellenic National Centre of Theatre and Dance), ένας κρατικός φορέας που είχε ιδρυθεί μόλις δύο χρόνια πριν, με στόχο την υποστήριξη, την ανάπτυξη και την προβολή του θεάτρου και του χορού εντός και εκτός συνόρων, καταργήθηκε με απόφαση του υπουργού Πολιτισμού. Ταυτόχρονα, σταμάτησαν και οι κρατικές επιχορηγήσεις στις ομάδες χορού και θεάτρου. Σε αυτήν τη συγκυρία, σε μια χρονική στιγμή που ο χορός και το θέατρο βρέθηκαν αίφνης στο κενό, εμφανίστηκε σαν από μηχανής θεός η Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών του Ιδρύματος Ωνάση (Onassis Cultural Centre).

Η Στέγη, το κέντρο πολιτισμού του Ιδρύματος Ωνάση, άρχισε να λειτουργεί τον Δεκέμβριο του 2010 με στόχο την προβολή της σύγχρονης πολιτιστικής έκφρασης, την υποστήριξη των Ελλήνων δημιουργών, την καλλιέργεια διεθνών συνεργασιών, την εκπαίδευση και τη διά βίου μάθηση, τη συνύπαρξη και τη συνομιλία των επιστημών και των ιδεών με τις τέχνες. Στον έκτο ήδη χρόνο λειτουργίας της, η Στέγη ακολουθεί με πάθος και επιμονή αυτούς τους στόχους και έχει καταφέρει να καλύψει ένα σημαντικό κενό στο άγονο τοπίο της κρατικής πολιτιστικής πολιτικής. Στους πολυτελείς και φιλόξενους χώρους της Στέγης συναντιούνται χορογράφοι, εικαστικοί, αρχιτέκτονες, κινηματογραφιστές, σκηνοθέτες, μουσικοί, συγγραφείς και εκπαιδευτικοί. Διεθνώς καταξιωμένοι αλλά και νεότεροι καλλιτέχνες που εκπροσωπούν την παγκόσμια δημιουργία βρίσκουν ένα απροσδόκητα μεγάλο κοινό να τους περιμένει ανυπόμονα στη Στέγη.

Θέατρο – Χορός

Τον Μάρτιο του 2016, πήραμε συνέντευξη από τη δρα Ιστορίας της Τέχνης και θεατρολόγο Κátια Αρφαρά, καλλιτεχνική διευθύντρια θεάτρου και Χορού στη Στέγη του Ιδρύματος Ωνάση.

Choros Journal: Στη Στέγη είσαι υπεύθυνη και για το θέατρο και για τον χορό. Τεράστια ευθύνη και τεράστια πρόκληση. Αναρωτιέμαι αν αυτό καθρεφτίζει και τη σχέση του μεταμοντέρνου χορού με το θέατρο.

Κ. Α.: Ακριβώς! Είναι ενδιαφέρον αυτό γιατί, όταν αρχικά προκηρύχθηκαν οι θέσεις της Στέγης, ο χορός ήταν μαζί με τη μουσική. Στην πρώτη συνάντηση, όταν μου ανακοίνωσαν ότι θα αναλάβω τον Τομέα του θεάτρου, τους είπα ότι δεν είναι δυνατόν να δουλέψω με το θέατρο χωρίς να έχω και τον χορό μαζί μου. Νομίζω ότι από το 1970 και μετά, ίσως και νωρίτερα, τα όρια θεάτρου και χορού είναι πλέον δυσδιάκριτα. Και αυτό που έχει ενδιαφέρον, από τη στιγμή που έχω την καλλιτεχνική διεύθυνση και στους δύο τομείς, είναι ότι μπορώ να προσκαλέσω παραγωγές που δεν μπορούν να χωρέσουν σε καμία από τις δύο κατηγορίες. Και θεωρώ ότι το συγκεκριμένο στοιχείο χαρακτηρίζει το πρόγραμμα θεάτρου και χορού της Στέγης. Προσπαθεί να υπερβεί ετικέτες, να ξεφύγει από ετικέτες, να προσκαλέσει κοινό και από τους δύο χώρους, γιατί νομίζω ότι ακόμη παραμένουν χωριστοί αυτοί οι δύο κόσμοι.

Αυτό είναι ίσως ένα από τα στοιχεία που έχουμε κερδίσει. Σιγά σιγά και με την επιμονή και τη στήριξη των Ελλήνων καλλιτεχνών, έχουμε καταφέρει να έρχεται κοινό και από τις δύο πλευρές, για να δει θέατρο και χορό τόσο στη Μικρή (220 θέσεων) όσο και στην Κεντρική Σκηνή (880 θέσεων) της Στέγης. Μάλιστα, έχουμε και μια νέα κατηγορία στο πλαίσιο της υποβολής προτάσεων που δεχόμαστε κάθε χρόνο: την κατηγορία «μεικτά μέσα». Σε αυτή την κατηγορία μπορούν να βρουν τη θέση τους όλα αυτά που ονομάζουμε «interdisciplinary projects».

Choros Journal: Το Φεστιβάλ Νέων Χορογράφων, που άρχισε το 2014, είναι ήδη στον τρίτο χρόνο του. Είστε οι μόνοι αυτήν τη στιγμή στην Ελλάδα που στηρίζετε έργο δημιουργών που δεν είναι ακόμη αρκετά γνωστοί. Τα έργα αυτά είναι ήδη έτοιμα ή πρόκειται για προτάσεις που σας υποβάλλονται;

Κ. Α.: Να το πάρουμε από την αρχή. Ένας από τους πιο ευαίσθητους χώρους του προγραμματισμού της Στέγης —πέραν της σύγχρονης μουσικής, για την οποία όμως δεν είμαι αρμόδια να απαντήσω— ήταν ο χορός. Και αυτό, επειδή ο χορός έχει ένα πιο περιορισμένο κοινό, ειδικά ο σύγχρονος ελληνικός χορός. Πέραν κάποιων πολύ σημαντικών ονομάτων που έρχονται στην Ελλάδα, είχαμε πολύ περιορισμένη επαφή με τον σύγχρονο ελληνικό χορό, ενώ μόνο μέσω του Διεθνούς Φεστιβάλ Αθηνών, μετά το 2006, άρχισαν να δίνονται ευκαιρίες και σε Έλληνες χορογράφους. Το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας, αν και σε πιο τοπικό επίπεδο, έπαιξε επίσης σημαντικό ρόλο, καθώς μας εξοικείωσε με το έργο κάποιων Ελλήνων δημιουργών.

Το Φεστιβάλ Αθηνών, το Φεστιβάλ Καλαμάτας και η Στέγη, η οποία έχει μια συνεχή και συστηματική αντιμετώπιση ως προς το θέμα της χορευτικής παραγωγής, είναι οι φορείς που υποστήριξαν τον ελληνικό χορό. Αυτό, λοιπόν, που θέλαμε από την αρχή ήταν να κάνουμε νέες παραγωγές Ελλήνων χορογράφων στην Κεντρική Σκηνή. Να μη φοβηθούμε δηλαδή να βάλλουμε ελληνικό χορό στην Κεντρική Σκηνή των 900 θέσεων. Γιατί, με την εξαίρεση του

Δημήτρη Παπαϊωάννου, μέχρι πρόσφατα ο ελληνικός χορός αφορούσε παραγωγές μικρής κλίμακας σε μικρές μέχρι μεσαίου μεγέθους αίθουσες. Βάλαμε, λοιπόν, τον ελληνικό χορό σε μεγάλη κλίμακα, χωρίς να εγκαταλείψουμε και τη Μικρή Σκηνή. Αυτό, βέβαια, συνοδεύτηκε από μετακλήσεις και διεθνείς συμπαραγωγές· είναι πολύ σημαντικό να υπάρχει όσμωση. Έτσι, στη μεγάλη, Κεντρική Σκηνή μας δοκιμάστηκαν ομάδες νεότερων δημιουργών, όπως της Πατρίσιαις Απέργης (Aerites Dance Company) και των Rootless Root.

Χάρης Κούσιος, *lacrima*, Μάρτιος 2016 (Φωτ.: Ιωάννα Χατζηανδρέου)

Πέρα από αυτό, όμως, ένιωσα την ανάγκη να βοηθήσω και κάποιες από τις πολλές προτάσεις που έρχονται κάθε χρόνο στη Στέγη. Σκέφτηκα την ιδέα του φεστιβάλ χορού. Ένα φεστιβάλ πάντα δίνει τη δυνατότητα να προτείνουμε νέα ονόματα· ένα φεστιβάλ επιτρέπει τους πειραματισμούς με νέους δημιουργούς. Δεχόμαστε προτάσεις από καταξιωμένους και νεότερους δημιουργούς. Και από τις προτάσεις αυτές επιλέγονται κάθε χρόνο τρία-τέσσερα έργα για να παρουσιαστούν στο πλαίσιο του διήμερου Φεστιβάλ Νέων Χορογράφων.

Καθώς οι επιχορηγήσεις του κράτους για τον χορό έχουν σταματήσει πλέον και ο χορός βρίσκεται σε δεινή κατάσταση, ένιωσα την ανάγκη να βοηθήσω με κάποιον τρόπο τα νεότερα παιδιά που δεν μπορούν να μπουν στις τρεις παραγωγές Ελλήνων χορογράφων που

κάνουμε κάθε χρόνο. Ήταν πολύ σημαντικό ότι και το Φεστιβάλ Αθηνών έδωσε χώρο τα τελευταία χρόνια σε νέους Έλληνες δημιουργούς. Έτσι, σε συνδυασμό με τη Στέγη, γίνεται μια συντονισμένη προσπάθεια. Αυτό που είναι σημαντικό είναι ότι κάποια έργα τραβούν σιγά σιγά το ενδιαφέρον και ξένων επιμελητών. Κάποιοι έκαναν το ταξίδι να έρθουν και είδαν, μεταξύ άλλων, έργα της Παναγιώτας Καλλιμάνη (*Contreplongées*) ή της Γεωργίας Βαρδαρού (*Phenomena*). Κάποια μικροπράγματα ξεπήδησαν μέσα από αυτό – μικρές συνεργασίες, έτσι ώστε τα έργα να παρουσιαστούν και εκτός Ελλάδας. Γι' αυτό νομίζω ότι είναι σημαντικό να υπάρχει μια συνέχεια σε ό,τι καθιερώνουμε. Το να γίνει ένα πράγμα μία φορά δεν έχει νόημα. Είναι κάτι που αυξάνεται με τα χρόνια.

Φέτος σκέφτηκα ότι, επειδή μέχρι τώρα κάναμε παραγωγές μικρής κλίμακας για τη Μικρή Σκηνή της Στέγης, γιατί να μην δώσουμε την ευκαιρία εμφάνισης στην Κεντρική Σκηνή; Αυτό για μένα είναι ένα πολύ μεγάλο βήμα και, γι' αυτό, φέτος, τα έργα στο φεστιβάλ ήταν τρία και όχι τέσσερα, καθώς οι ανάγκες αυτής της παραγωγής ήταν πολύ μεγαλύτερες σε σχέση με μια παραγωγή της Μικρής Σκηνής. (Τον Μάρτιο του 2016, στην Κεντρική Σκηνή παρουσιάστηκε το έργο του Χάρη Κούσιου *lacrimal*). Και επίσης, φέτος, μπορεί κάποιος να έρθει και να δει σε μία μέρα και τα τρία έργα, επειδή συνήθως οι επιμελητές του εξωτερικού δεν έχουν χρόνο.

Προχωράμε και, κάθε χρόνο, εξελισσόμαστε ανάλογα με τις ανάγκες. Οι νέοι δημιουργοί δεν χρειάζονται απλώς την προβολή, αλλά και τις δυνατότητες και τα μέσα. Η Κεντρική Σκηνή έχει τεχνικό προσωπικό και τεχνικές δυνατότητες. Έτσι, οι νέοι δημιουργοί μπορούν να δοκιμάσουν τις δυνάμεις τους σε ένα εξαιρετικό περιβάλλον που υποστηρίζει τις απαιτήσεις κάθε έργου. Η τεχνική ομάδα της Στέγης είναι νομίζω από τις καλύτερες στην Ευρώπη, οπότε τα παιδιά μπορούν να δοκιμάσουν τα πάντα – με τον κίνδυνο βέβαια της αποτυχίας. Εάν όμως δεν υπάρξει το ρίσκο, δεν προχωράμε.

Choros Journal: Η οργάνωση και η φιλοξενία του διεθνούς φεστιβάλ Unlimited Access το 2015 στη Στέγη αποδεικνύουν έμπρακτα τη φιλοσοφία σας. Ποια ήταν η πρόκληση στο επίπεδο της οργάνωσης; Θα το συνεχίσετε;

Κ. Α: Ήδη από τον πρώτο χρόνο λειτουργίας της Στέγης, πιο διστακτικά στην αρχή αλλά πιο σίγουροι από τον δεύτερο χρόνο και μετά, υπήρχε πρόθεση να συνεργαστούμε με επαγγελματικές ομάδες χορού και θεάτρου οι οποίες συμπεριλαμβάνουν περφόρμερ με κάποια αναπηρία. Ήταν σημαντικό για μένα αυτό να μην αποτελέσει μέρος ενός φεστιβάλ αλλά να ενταχθεί στον καλλιτεχνικό προγραμματισμό της Στέγης. Γι' αυτό και ήρθαν το Theater HORA με τον Jérôme Bel και η αυστραλέζικη ομάδα Back to Back Theatre με το έργο *Ganesh vs The Third Reich*.

Το φεστιβάλ Unlimited Access είναι κομμάτι ενός ευρωπαϊκού προγράμματος. Το αν θα επαναληφθεί αυτό το φεστιβάλ θα το δούμε, δεν ξέρω πότε. Βεβαίως, οι τρεις Ελληνίδες χορογράφοι θα συνεχίσουν τα εργαστήριά τους (για άτομα με νοητική υστέρηση, για άτομα με προβλήματα όρασης, για άτομα με κινητική αναπηρία). Προσωπικά, θα προτιμούσα να έχω, αντί για ένα φεστιβάλ λίγων ημερών, ένα πιο μακρόχρονο πρόγραμμα στον ετήσιο προγραμματισμό.

Σίγουρα υπάρχει πρόθεση να συνεχίσουμε να δουλεύουμε σε αυτόν τον χώρο, ανοικτοί και περιμένοντας και νέες προτάσεις. Στην Ελλάδα έχουμε ακόμη λίγο δρόμο μέχρι να φτάσουμε, ως προς αυτό το θέμα, το επίπεδο των Άγγλων ή των Ελβετών, αλλά σιγά σιγά εξοικειωνόμαστε ώστε να μη θεωρούμε ότι οι άνθρωποι που δεν είναι ακριβώς όπως εμείς πρέπει να μείνουν στο περιθώριο της κοινωνίας.

Choros Journal: Έχετε προχωρήσει στην υλοποίηση των επόμενων στόχων; Σε συνέντευξη στο Dancetheater.gr, στις αρχές του 2015, είχες θέσει ως επόμενους στόχους την πρόσκληση χορογράφων από το εξωτερικό για να δουλέψουν με Έλληνες χορευτές, διεθνείς συμπαραγωγές που θα στηρίξουν τη δουλειά Ελλήνων καλλιτεχνών από την πρώτη στιγμή της διαδικασίας και ακόμη μεγαλύτερη στήριξη των νέων ανερχόμενων Ελλήνων χορογράφων· επίσης, την ένταξη σε ευρωπαϊκά δίκτυα που θα επιτρέψουν την κινητικότητα και την ορατότητα των νέων Ελλήνων δημιουργών, καθώς και τη δυνατότητα υποστήριξής τους σε residencies, ώστε να πλουτίσουν τις εμπειρίες τους.

Κ. Α: Κάποια από αυτά έχουν προχωρήσει, κάποια άλλα δεν έχουν υλοποιηθεί. Δεν έχω ακόμη προσκαλέσει χορογράφο να δουλέψει εδώ, αλλά γίνονται ήδη μικρά βήματα, καθώς το φετινό έργο της ομάδας Rootless Root ήταν διεθνής συμπαραγωγή. Υπάρχει και κάτι άλλο σημαντικό, το οποίο όμως δεν μπορώ να ανακοινώσω ακόμη. Αυτό που έχει προχωρήσει και που, κατά τη γνώμη μου, έχει ιδιαίτερη σημασία είναι ότι μπορούμε πια να βρούμε συμπαραγωγούς για ελληνικές παραγωγές. Την επόμενη χρονιά, θα ξεκινήσουμε ένα είδος residency για έρευνα και δουλειές που δεν θα παρουσιάζονται μέσα στην ίδια χρονιά αλλά την επόμενη. Δουλεύουμε τώρα σχετικά με το θέμα του χώρου για τα residencies, ο οποίος δεν έχει ακόμη ετοιμαστεί.

Γενικά, στηρίζουμε τις παραγωγές στην περιοδεία τους—όχι μόνο τις δικές μας παραγωγές, νεότερες ή παλαιότερες, αλλά και παραγωγές νεότερων ή καθιερωμένων δημιουργών με τους οποίους συνεργαζόμαστε, συνεργαστήκαμε ή θα συνεργαστούμε και τους οποίους θέλουμε να στηρίξουμε στην πορεία τους στο εξωτερικό. (Στα πέντε χρόνια λειτουργίας της Στέγης, περισσότερες από είκοσι ελληνικές παραγωγές θεάτρου, χορού και μουσικής έχουν ήδη ταξιδέψει εκτός Ελλάδας.)

Choros Journal: Πέντε χρόνια πολύ έντονα και γεμάτα. Τι θα ήθελες κυρίως να δεις να υλοποιείται στη Στέγη τα επόμενα χρόνια;

Κ. Α: Νομίζω ότι πρέπει να καθιερώσουμε το πρόγραμμα των residencies, να προσκαλέσουμε ξένο καλλιτέχνη να δουλέψει με Έλληνες δημιουργούς, κάτι που μέχρι στιγμής γίνεται μόνο μέσα από τα εκπαιδευτικά workshops και τα masterclasses. Οι διεθνείς συμπαραγωγές έχουν προχωρήσει ούτως ή άλλως. Κάνουμε ήδη αρκετές διεθνείς συμπαραγωγές.

Θα κάνουμε κάποιες παγκόσμιες πρεμιέρες—όλο και περισσότερες, ελπίζω—, και το σημαντικό είναι να μπορέσουμε να στηρίξουμε τα νέα παιδιά και στην έρευνα και στη δημιουργία

έργων μεγάλης κλίμακας. Θα ήθελα ενδεχομένως το Φεστιβάλ Νέων Χορογράφων να μεγαλώσει, και ίσως να μπορούσαμε να κάνουμε κάτι σε συνεργασία με άλλους φορείς του χορού, όπως το Κέντρο Ντάνκαν ή τον Κινητήρα. Δεν έχω βρει ακόμη τον χρόνο να το οργανώσω, για να κάνουμε κάτι σαν πλατφόρμα Σύγχρονου Χορού, αλλά και με τη δική μας συνδρομή, όχι μόνο του Σωματείου Ελλήνων Χορογράφων.

Ήμουν πρόσφατα στη Γερμανική Πλατφόρμα Χορού, η οποία γίνεται κάθε δύο χρόνια· δεν χρειάζεται να γίνεται κάθε χρόνο. Συνεργάστηκαν όλα τα θέατρα της Γερμανίας για να παρουσιαστούν δώδεκα δουλειές –δεν είναι πολλές– και ομολογώ πως ζήλεψα, ήταν πολύ σημαντική στιγμή. Ελπίζω να μπορέσουμε να το κάνουμε κάποια στιγμή και στην Αθήνα. Αυτό προϋποθέτει καλή συνεργασία, αλλά απαιτεί και κάποια βοήθεια κρατική. Είναι αδύνατον να γίνονται όλα από τη Στέγη. Πρέπει να υπάρξει και επαναφορά κάποιας κρατικής επιχορήγησης – τουλάχιστον για τον χορό, που είναι το πιο ευαίσθητο κομμάτι, για την ανάπτυξη της έρευνας στον χορό. Προς αυτή την κατεύθυνση, θα μπορούσε ίσως να υπάρξει και συνεργασία με το Φεστιβάλ Αθηνών, το οποίο πρέπει να συνεχίσει να υποστηρίζει τον χορό, γιατί αν εκλείψει και αυτό τα πράγματα θα γίνουν ακόμη πιο δύσκολα από ό,τι ήταν.

Το Φεστιβάλ Καλαμάτας δεν ξέρω σε τι κατάσταση βρίσκεται. Ούτως ή άλλως, δεν είχε τη δυνατότητα να κάνει παραγωγές τα τελευταία χρόνια και, επομένως, η κατάσταση είναι λίγο απελπιστική. Είναι όμως κρίμα γιατί υπάρχει δυναμικό, το οποίο φεύγει. Οι χορογράφοι, ειδικά οι νεότεροι, αν μπορούν φεύγουν. Να μείνουν στην Αθήνα, να κάνουν τι; (Στις 9 Μαρτίου 2016, οι επαγγελματίες του χορού –χορευτές, χορογράφοι, δάσκαλοι– έκαναν μια «οπισθοπορεία» διαμαρτυρίας, περπατώντας προς τα πίσω για να διαμαρτυρηθούν για την αδιαφορία της πολιτείας και τα βήματα «προς τα πίσω» που επιβίβησε η έλλειψη πολιτικής για τον χορό.)

Το σημαντικό βήμα είναι ότι, μετά τόσα χρόνια εξωστρέφειας και διεθνών συνεργασιών, τον τελευταίο ενάμιση χρόνο βρίσκω συμπαραγωγούς και για νέες παραγωγές, χορευτικές ή θεατρικές, από την αρχή της διαδικασίας, και όχι μόνο για μετακλήσεις. Συνοδοιπόρους από την αρχή. Οι συμπαραγωγοί είναι όλοι εκτός Ελλάδας. Ακόμη δε και αν πρόκειται για ένα μικρό χρηματικό ποσό, τη δυνατότητα μιας παρουσίας ή ενός residency, νομίζω ότι η εξέλιξη αυτή είναι καθοριστική. Νιώθω ότι κάτι κτίζεται. Χρειάζεται ένα βάθος χρόνου για να τοημήσουν να εμπλακούν περισσότερο.

Γενικά, θα έλεγα ότι το κοινό του χορού αναπτύχθηκε σταδιακά, και είναι συγκινητικό στις παραστάσεις Ελλήνων χορογράφων να βλέπω οικογένειες, και όχι μόνο τους γνωστούς φαν, να γεμίζουν την Κεντρική Σκηνή. Για μένα αυτό είναι το μεγαλύτερο κέρδος: να μπορούν όλοι να απολαύσουν μια βραδιά σύγχρονου ελληνικού χορού στην Κεντρική Σκηνή, ύστερα από μια παράσταση του Akram Khan, για παράδειγμα. Βλέπω μια διεύρυνση του κοινού του χορού.

Από τον Δεκέμβριο του 2010 έχουν παρουσιαστεί στη Στέγη του Ιδρύματος Ωνάση 35 παραγωγές Ελλήνων και ξένων χορογράφων. Από αυτές οι 11 ήταν παραγωγές της Στέγης ενώ σε άλλες 8 η Στέγη ήταν συμπαραγωγός. Επίσης, από το 2014 έχουν πραγματοποιηθεί 3 Φεστιβάλ Νέων Ελλήνων Χορογράφων (11 ακόμη παραγωγές). Συνολικά, μέχρι στιγμής, η

Στέγη έχει αναλάβει την παραγωγή 14 έργων Ελλήνων χορογράφων και ήταν συμπαραγωγός σε 7 έργα Ελλήνων χορογράφων.

Εκπαίδευση

Η φιλοσοφία και η εξωστρέφεια της Στέγης καθρεφτίζεται όμως και στην εκπαίδευση, που αποτελεί βασικό μέλημα του Ιδρύματος Ωνάση. Η υπεύθυνη για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, Μυρτώ Λάβδα, με σπουδές στη Διδακτική της Τέχνης, πιστεύει βαθιά στην ενοποιητική και μετασχηματιστική δύναμη της εκπαίδευσης μέσω της τέχνης. Μέσα από ένα εξαιρετικά πλούσιο και εμπνευσμένο πρόγραμμα εκπαιδευτικών προτάσεων για τον χορό, τη μουσική, το θέατρο και τα εικαστικά, η Στέγη κάνει πράξη την άποψη ότι η τέχνη δεν είναι πολυτέλεια αλλά ανάγκη και ότι η επαφή με την τέχνη μπορεί να ξεκινάει από νωρίς και να μη σταματά ποτέ. Σε πρόσφατη συνέντευξη που μας παραχώρησε, η Μυρτώ Λάβδα μάς μίλησε αναλυτικά για τα εκπαιδευτικά προγράμματα της Στέγης του Ιδρύματος Ωνάση.

Στιγμιότυπο από το πρόγραμμα «Χορεύω, άρα επικοινωνώ» (Φωτ.: Σταύρος Πετρόπουλος)

Choros Journal: Είσαι υπεύθυνη του Τμήματος Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων της Στέγης του Ιδρύματος Ωνάση, τα οποία αυξάνονται με εντυπωσιακό ρυθμό κάθε χρόνο. Αυτό καθρεφτίζει τη φιλοσοφία της Στέγης, αλλά και τις δικές σου αναζητήσεις σε σχέση με αυτό που ονομάζουμε «συνεχιζόμενη εκπαίδευση». Θα ήθελες να μας μιλήσεις λίγο σχετικά με αυτό;

Μ. Λ.: Ακολουθώντας πιστά τη φιλοσοφία της Στέγης «...η εκπαίδευση για τα παιδιά και η διά βίου μάθηση για ανθρώπους κάθε ηλικίας, σε έναν χώρο ανοιχτό και προσίτο σε όλους», τα εκπαιδευτικά μας προγράμματα απευθύνονται σε όλες τις ηλικίες, με θεωρητικά σεμινάρια και βιωματικά εργαστήρια μικρότερης ή μεγαλύτερης διάρκειας. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα ελκύουν γονείς που θέλουν να δοκιμάσουν κάτι δημιουργικό μαζί με τα βρέφη τους, άτομα άνω των 65 ετών με χρόνο και διάθεση για νέες εμπειρίες, άτομα με αναπηρία, φοιτητές, επαγγελματίες, καλλιτέχνες και μη. Επίσης, κάποια προγράμματα της Στέγης πραγματοποιούνται «εκτός των τειχών», καθώς απευθύνονται είτε σε σχολεία είτε σε ειδικές ομάδες κοινού με περιορισμένη δυνατότητα μετακίνησης, όπως ασθενείς, ηλικιωμένους, έγκληιστους ή κατοίκους ακριτικών περιοχών.

Από το 2011, η Στέγη διοργανώνει προγράμματα χορού για τα οποία το κοινό έχει δείξει αυξανόμενο ενδιαφέρον, από το ξεκίνημά της έως και σήμερα: τόσο για τα masterclasses και τα εργαστήρια-σεμινάρια χορού για επαγγελματίες (χορογράφους, χορευτές, δραματουργούς) όσο και για τα προγράμματα χορού για εφήβους, τα οποία στην αρχή ξεκίνησαν δειλά και έφτασαν προοδευτικά στο σημείο να έχουν μεγάλη ζήτηση και συμμετοχή (π.χ. εργαστήρια χορού για εφήβους με επίκεντρο τη σωματική έκφραση τα σαββατοκύριακα, το πρόγραμμα χορού για σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης «Χορεύω, άρα επικοινωνώ» κ.ά.). Σημαντικό είναι επίσης το πρόγραμμα Unlimited Access για άτομα με και χωρίς αναπηρία, καθώς και τα εργαστήρια χορού για άτομα άνω των 65 ετών.

Αυτά τα προγράμματα μάς δείχνουν ότι ο χορός είναι για όλους, δεν κάνει διακρίσεις, αλλά ταυτόχρονα μάς υπενθυμίζουν τις απελευθερωτικές δυνάμεις του. Είναι ενδιαφέρον το πώς αυτά τα εργαστήρια ξεκίνησαν ως μεμονωμένες προσπάθειες και εξελίχθηκαν τόσο δυναμικά σε μεγάλες συμπαγείς ομάδες συμμετεχόντων, με συνεχή και εντατική παρουσία στη Στέγη. Παρακολουθώντας την πορεία αυτών των εργαστηρίων όλα αυτά τα χρόνια, παρατηρεί κανείς πώς με αφορμή τον χορό, άνθρωποι άγνωστοι και διαφορετικοί μεταξύ τους παίρνουν ρίσκα, βοηθάνε ο ένας τον άλλον, εκτίθενται, δημιουργούν και μεταμορφώνονται... Τέλος, είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι σε αυτά τα προγράμματα συνδυάζονται η εκπαιδευτική και η καλλιτεχνική αξία, καθώς το στόχος πολλών εργαστηρίων είναι να οδηγήσουν σε παραστάσεις που δεν έχουν τίποτε να ζηλέψουν από επαγγελματικές παραγωγές.

Choros Journal: Πες μας λίγα λόγια σχετικά με τα εκπαιδευτικά προγράμματα για τον χορό που υλοποιούνται αυτήν τη σεζόν στη Στέγη.

Μ. Λ.: Για τρίτη χρονιά υλοποιούνται τα εργαστήρια για άτομα με και χωρίς αναπηρία που είχαν αρχίσει στο πλαίσιο του διετούς προγράμματος Unlimited Access. Παρ' όλο που ολοκληρώθηκε το διεθνές διετές πρόγραμμα, στο οποίο συνεργάστηκαν η Στέγη, το British Council, το Vo' Arte (Πορτογαλία) και το Croatian Institute for Movement and Dance, η Στέγη συνεχίζει στην ίδια κατεύθυνση, δίνοντας τη δυνατότητα σε άτομα με και χωρίς αναπηρία, επαγγελματίες χορευτές

και μη, με έντονο ενδιαφέρον για τον χορό και την κίνηση, να δουλέψουν μαζί ανακαλύπτοντας την τέχνη του χορού.

Με τίτλο «Χορός χωρίς διακρίσεις», τρεις καταξιωμένες Ελληνίδες χορογράφοι σε συνεργασία με δύο περφόρμερ με αναπηρία και έναν μουσικό συντονίζουν τρία βιωματικά εργαστήρια: για άτομα με νοητική υστέρηση και χωρίς, για άτομα με προβλήματα όρασης και χωρίς, για άτομα με κινητική αναπηρία και χωρίς. Οι ομάδες αυτές εμβαθύνουν στις διαφορετικές ποιότητες της κίνησης, εξερευνούν τη σχέση της κίνησης και του λόγου, καθώς και της κίνησης και του ήχου, δοκιμάζουν wearables και χορεύουν στο σκοτάδι, ανακαλύπτουν πώς το χιούμορ μπορεί να παίξει τον ρόλο του σε μια παράσταση χορού...

Στιγμιότυπο από το πρόγραμμα «Χορεύω, άρα επικοινωνώ» (Φωτ.: Σταύρος Πετρόπουλος)

Για τέταρτη χρονιά, η Στέγη φέρνει τον σύγχρονο χορό στα σχολεία με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα για εφήβους «Χορεύω, άρα επικοινωνώ». Το «Χορεύω, άρα επικοινωνώ» βασίζεται στο διεθνές πρόγραμμα «Dancing to Connect», το οποίο έχει φιλοξενηθεί σε περισσότερες από 30 χώρες του κόσμου. Η Στέγη, σε συνεργασία με την ομάδα Battery Dance Company της Νέας Υόρκης (ομάδα η οποία και εμπνεύστηκε το πρόγραμμα) αλλά και με την υποστήριξη της Πρεσβείας των ΗΠΑ στην Αθήνα, έχει εκπαιδεύσει Έλληνες χορευτές, ώστε να υλοποιούν οι ίδιοι το πρόγραμμα.

Το «Χορεύω, άρα επικοινωνώ» πραγματοποιείται και στην ελληνική περιφέρεια. Φέτος, μαθητές δέκα σχολείων, πέντε της Αθήνας και πέντε των Τρικάλων, είχαν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν εργαστήρια χορού από την ομάδα των επαγγελματιών χορευτών στους χώρους των σχολείων τους. Στο τέλος του προγράμματος, οι μαθητές των Τρικάλων ταξίδεψαν στην Αθήνα και χόρεψαν μαζί με τους μαθητές των σχολείων της Αθήνας σε μια εξαιρετικά επιτυχημένη, επαγγελματική και βαθιά συγκινητική παράσταση, η οποία μας απέδειξε ακόμη μία φορά τη σημασία και το μέγεθος αυτού του προγράμματος, το οποίο, μεταξύ άλλων, ενίσχυσε τη δημιουργικότητα, την αυτοπεποίθηση, τη συνεργασία και την επικοινωνία των μαθητών μέσα από την τέχνη του χορού.

Αντίστροφα, ακόμη μία χρονιά, η Στέγη προσκαλεί μαθητές σχολείων στους χώρους της, προκειμένου να παρακολουθήσουν παραστάσεις σύγχρονου χορού ενηλίκων· παραστάσεις που σε συνεννόηση με τους συντελεστές παίζονται, πέρα από το βράδυ, και πρωινές ώρες, ειδικά για το νεανικό μας κοινό. Οι μαθητές, μετά το τέλος των παραστάσεων, συνομιλούν με τους συντελεστές, σε μίαν ανοικτή συζήτηση όπου μπορούν να θέσουν τις δικές τους ερωτήσεις και να μοιραστούν την εμπειρία τους αλλήλα και τις εντυπώσεις τους. Με αυτόν τον τρόπο έχουν μια πρώτη επαφή με τον σύγχρονο χορό και τις προβληματικές του. Μπορεί να τον απορρίψουν, μπορεί να τους μπερδέψει, αλλήλα μπορεί ταυτόχρονα να τους μαγέψει και να τους γεννήσει ερωτήματα, καλλιεργώντας σε κάθε περίπτωση την κριτική και αισθητική τους ικανότητα. Και, φυσικά, όλα αυτά είναι θεμιτά...

Επίσης, συνεχίστηκαν για τρίτη χρονιά στη Στέγη τα θεωρητικά σεμινάρια ενηλίκων για τον μεταμοντέρνο χορό. Στόχος των σεμιναρίων είναι να εξοικειώσουν το κοινό του χορού με τις εξελίξεις και τις ανατροπές που συνέβησαν στον τομέα του χορού κυρίως τη δεκαετία του '60, έτσι ώστε να μπορούν να κατανοήσουν καλύτερα και να εκτιμήσουν τους κώδικες του μεταμοντέρνου χορού. Μέσα από οπτικό υλικό με έργα Ελλήνων και ξένων χορογράφων, οι συμμετέχοντες παρακολουθούν και συζητούν τους τρόπους με τους οποίους ο χορός εκφράζει την ανθρώπινη εμπειρία μέσα στην κοινωνία και την εποχή μας.

Επιπλέον, πραγματοποιήθηκαν για τέταρτη χρονιά τα βιωματικά εργαστήρια χορού για τους «Νέους χορευτές 65+», τα οποία απευθύνονται σε όσους πιστεύουν ότι ποτέ δεν είναι αργά για να χορέψουν. Τα εργαστήρια αυτά δίνουν τη δυνατότητα σε ανθρώπους που αγαπούν τον χορό να εξερευνήσουν τις κινητικές τους δυνατότητες μέσα από καθοδηγούμενες ασκήσεις αυτοσχεδιασμού, να ανασύρουν αναμνήσεις μέσα από το σώμα τους και να δημιουργήσουν τα δικά τους κινητικά μοτίβα. Οι συμμετέχοντες σε προηγούμενα κινητικά εργαστήρια είχαν φέτος τη δυνατότητα να συμμετάσχουν και σε ένα διαγενεακό εργαστήριο, φέρνοντας μαζί τους ένα ακόμη άτομο, διαφορετικής όμως γενιάς! Το παιδί ή ένας νεότερος ή μεγαλύτερος φίλος γίνεται ο παρτενέρ σε αυτήν τη δημιουργική καλλιτεχνική διαδικασία που συνδυάζει εμπειρίες και βιώματα διαφορετικών ηλικιών.

Τέλος, συνεχίζουν φέτος να πραγματοποιούνται οι παράλληλες δράσεις του καλλιτεχνικού μας προγράμματος, δηλαδή εκπαιδευτικά εργαστήρια ή μεμονωμένες δράσεις

που αντλούν τη θεματική τους από τις παραστάσεις, τις συναυλίες, τα φεστιβάλ και τα εικαστικά projects της Στέγης. Δραττόμενοι της ευκαιρίας να φιλοξενήσουμε πολλούς σημαντικούς καλλιτέχνες στην Αθήνα στο πλαίσιο των εκδηλώσεών μας, σχεδιάσαμε masterclasses και εργαστήρια-σεμινάρια για επαγγελματίες χορευτές και χορογράφους, φοιτητές σχολών χορού, οι οποίοι βιώνουν τη μοναδική εμπειρία να γνωρίσουν από κοντά «ιερά τέρατα» του χορού, να εμβαθύνουν τις γνώσεις τους και να διανθίσουν τις τεχνικές και τις μεθοδολογίες τους.

Choros Journal: Τα εκπαιδευτικά προγράμματα προσέλκυσαν σύντομα σημαντικό αριθμό ατόμων διαφορετικών ηλικιών και εμπειριών. Ποια είναι τα επόμενα σχέδιά σας στον τομέα της εκπαίδευσης, ειδικά σε ό,τι αφορά τον χορό;

Μ. Λ.: Μετά την επιτυχημένη ολοκλήρωση του διετούς ευρωπαϊκού προγράμματος Unlimited Access (2013–2015), που είχε στόχο την αναθεώρηση του τρόπου αντιμετώπισης των ανθρώπων με αναπηρία στον χώρο του πολιτισμού και την προσβασιμότητα-συμμετοχή τους σε πολιτιστικές δράσεις, διερευνάται η δυνατότητα ενίσχυσης αντίστοιχων προγραμμάτων μέσω της ανάπτυξης νέων συνεργασιών και ευρωπαϊκών δικτύων.

Επιδιώκουμε με ενεργό ενδιαφέρον τη σύσταση ευρωπαϊκών δικτύων, αλλά και την εδραίωση επιτυχημένων συνεργασιών που προωθούν τον χορό για άτομα με και χωρίς αναπηρία. Στόχος μας και για την επόμενη σεζόν είναι ο σχεδιασμός και η υλοποίηση προγραμμάτων με θέμα την εκπαίδευση εκπαιδευτών/εκπαιδευομένων γύρω από τη διδασκαλία χορού για άτομα με αναπηρία («train the trainers/trainees»). Οι δραστηριότητες αυτές θα επιτρέψουν την ενίσχυση των δεξιοτήτων και της απασχολησιμότητας, καθώς και τον εκσυγχρονισμό των συστημάτων εκπαίδευσης επαγγελματιών που δραστηριοποιούνται ή θα επιθυμούσαν να δραστηριοποιηθούν στον τομέα της ανοικτής πρόσβασης στον πολιτισμό (εκπαίδευση, τέχνη-χορός-χορογραφία, αναπηρία). Επιθυμητές θα είναι οι συνεργασίες με φορείς όπως το British Council, τη Holland Dance Company, τη StopGap Dance Company (UK), το χοροθέατρο Skånes κ.ά. Προσβλέπουμε σε τέτοιου είδους συνεργασίες, που ευνοούν την κινητικότητα και τη δημιουργική ανταλλαγή απόψεων σε διεθνές επίπεδο.

Η δημιουργική έκφραση για όλους –και για τα άτομα άνω των 65 ετών– θα εξακολουθεί να αποτελεί τον πυρήνα των εκπαιδευτικών μας προγραμμάτων, τα οποία θα εμπλουτιστούν με νέες θεματικές, καλλιτεχνικά μέσα και είδη χορού. Φυσικά, θα ταξιδέψουμε και του χρόνου στα σχολεία, συνδυάζοντας τον χορό με τη δημιουργική μάθηση, κάτι που, δυστυχώς, συχνά λείπει από την εκπαιδευτική διαδικασία.

Στο ίδιο πλαίσιο, για τη σεζόν 2016–2017, προτείνεται κύκλος εργαστηρίων-σεμιναρίων για εκπαιδευτικούς σε μηνιαία βάση στον χώρο της Στέγης, με θεματικές και συνεργάτες που θα εναλλάσσονται. Μία από αυτές τις θεματικές θα είναι σίγουρα και ο χορός. Βασικός στόχος μας, μέσα από τη διεξαγωγή τέτοιων εργαστηρίων-σεμιναρίων, είναι η παρουσίαση σύγχρονων παιδαγωγικών προτάσεων, απόψεων και κατευθύνσεων για τη δυναμική σχέση Τέχνης και Σχολείου, καθώς και η ανάπτυξη ενός ουσιαστικού διαλόγου μεταξύ λειτουργών και στελεχών

της εκπαίδευσης, καλλιτεχνών, ειδικών παιδαγωγών-επιστημόνων, αλλά και ερευνητών-διδασκόντων από τον χώρο των Τεχνών και της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Συνεπώς, θα συνεχίσουμε το πρόγραμμα χορού «Χορεύω, άρα επικοινωνώ» και την επόμενη χρονιά στην Αθήνα και στην περιφέρεια, προβλέποντας όμως και ένα καινοτόμο σεμινάριο για εκπαιδευτικούς σχετικά με το πώς θα μπορούσε να διδάσκεται ο χορός στα σχολεία. Το σεμινάριο θα πραγματοποιηθεί από την ομάδα χορευτών του προγράμματος, ώστε οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί να αποκτήσουν τις γνώσεις και τα εργαλεία εκείνα που θα τους επιτρέψουν να συνεχίσουν αντίστοιχες δραστηριότητες με τους μαθητές τους μέσα στη σχολική τάξη. Το σεμινάριο θα είναι κυρίως βιωματικό και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί θα κληθούν να «φτιάξουν κάτι δικό τους» υπό την καθοδήγηση των χορευτών-δασκάλων.

Μέλημά μας, και για τον επόμενο χρόνο, είναι η δημιουργία νέου κοινού για τα προγράμματά μας, αλλά και η συνέχιση και η εξέλιξη των ουσιαστικών σχέσεων με το ήδη υπάρχον κοινό μέσα από τη μαθησιακή και καλλιτεχνική διαδικασία, σε έναν διαρκή διάλογο με ανθρώπους όλων των ηλικιών και εμπειριών. Θα κινηθούμε εντός και εκτός της Στέγης και το 2016–2017, με κάποια από τα αγαπημένα μας προγράμματα, αλλά και με πολλά νέα.